

Assignment

Name :- Rebari Harshu Kachori Bhai

Sem :- Coc-1

Sub. :- Coc - Banking & Finance.

Sub. Code :- Coc - MJ - BAF - 101

Roll no. :- 175

PRN no. :- COC2025175

Major sub. :- Economics

College Name :- Shree R.R. Lalum College.

Sign. :- H.K. Rebari

1] આર. જી. આઈનો નાણાકીય નીતિ વિસ્તૃત રીતે સમજાવો.
=> પ્રસ્તાવના :-

રિઝર્વ બેંક ઓફ ઈન્ડિયા (RBI) ભારતનું કોન્ફીડેન્સિયલ બેંક છે, જે 1935માં સ્થાપિત થયું હતું. તેનું મુખ્ય કાર્ય ભારતનો આર્થિક સ્થિતિ સુધારવાનું છે, જેમાં નાણાકીય નીતિ એક મહત્વપૂર્ણ ભાગ છે. નાણાકીય નીતિ યાજી RBI આર્થિક વ્યવસ્થા, મોંઘવારી ના નિયંત્રણ, રોકવારો અને નાણાકીય સેક્ટરની સ્થિતિ પર અસર કરે છે. આ નીતિને RBI ની મોનિટરી પોલિસી કમિટી (MPC) દ્વારા નક્કી કરવામાં આવે છે, જે 2015માં સ્થાપિત છે અને તેમાં 6 સભ્યો હોય છે (3 RBI અને 3 સરકારી નોમિનેટ્સ).

★ નાણાકીય નીતિ શું છે?

નાણાકીય નીતિ એ એક એવા કાર્યકારના સમૂહ છે જેની હિયોગ સરકારી મધ્યસ્થ બેંક દ્વારા એકંદર નાણાં સુવહાને નિયંત્રિત કરવા અને આર્થિક વિશ્વસની પ્રોત્સાહન આપવા માટે કરવામાં આવે છે.

★ નાણાકીય નીતિના પુષ્કારો :-

1. વિસ્તારવાદો નાણાકીય નીતિ

2. સંકોચવાદી નાણાકીય નીતિ

3. તરસ્પ નાણાકીય નીતિ

આ ત્રણે નાણાકીય નીતિઓના તુલના દેખતા આંતરિક અર્થતંત્ર ઉપર અને અન્ય દેશો સાથેના આર્થિક વેપાર ઉપર અસર અસર અસરો ઠીક ઠીક થઈ છે.

1. વિસ્તારવાદી નાણાકીય નીતિ :-

→ "પૈસા વધારો, બાજુ ઘટાડો, અર્થતંત્ર સમાપ્ત"

લક્ષ્ય(ગ)	વર્ણન
ઉદ્દેશ્ય	આર્થિક વૃદ્ધિ વધારવા, ખેતરોમાં ઘટાડવા, મંદી દૂર કરવી
સાધનોના ઉપયોગ	રિપો રેટ ઘટાડો, CRR/SLR ઘટાડો, OMO તરફ ઝુકાવ આપી, રિપર્સ રિપો ઘટાડો.
અસર	લોન સરકારી → સીધાના ↑, અર્થ વધી → સ્થિતિ સારી, લોન વધી
શ્રેણી	મોંઘવારી વધી શકે છે (વધુ ખર્ચ વધુ વાપર)
ઉદાહરણ	COVID-19 માં રિપો રેટ 4.00% સુધી ઘટાડવા, CRR 3% કર્યા → ₹ 10 લાખ કરોડની સિલિન્ડરો ખરીદી

2. સંકોચવાદી નાણાકીય નીતિ :-

→ "पैसा धराओ, व्याज न वधारी, मोधपारी कोको"

लक्ष्य (Target)	पलन (Policy)
उद्देश्य (Objective)	अर्थ मोधपारी नियंत्रण, अर्थतंत्र "अधिरक्षी" यवापी अयापयुं
साधना (Means)	रिपो रेट वधारी, CRR / SLR वधारी, वम० अरु लीनर वया (व) रिपम रिपो वधारी.
असर (Impact)	लीन मोधी → अर्थ धरे, क्रेडिट धरे → मांग धरे मोधपारी ↓
अयम (Assumption)	कहि धानी लरे धे.
उदाहरण (Example)	मोधपारी 7.8% पर → रिपो रेट 6.50% अरु वधारी, वम० पी ₹ 2 लाख करोड वीजया → CRR 5% लयी आवी.

3. तदर्थ नागाकीय नीति :

→ 'संतुलन अलपी - न वधारी, न धराओ'

लक्ष्य (Target)	पलन (Policy)
उद्देश्य (Objective)	मोधपारी अनी कृषि वरये संतुलन
स्थिति (Situation)	अरु अर्थतंत्र अरु नीय (CPI - 4%, GDP - 7%)
साधना (Means)	रेटमां वरु क्रेडिट लकी, (मिडिबिड) अरु राजपी, वम०/अरु नी अर्थतंत्र उपयो
असर (Impact)	अर्थतंत्र अरु गति अनी आनी

ઉદાહરણ (૨૦૨૬)

• ઓક્ટોબર ૨૦૨૬માં સિપી ૬.૬૦%
 નર સિપર ૭ CFI ૫.૬% ૭ GDP
 ૩% → "Neutral stance"

★ નાણાકીય નીતિના મુખ્ય ઉદ્દેશો :-

→ RBI ની નાણાકીય નીતિના મુખ્ય હેતુઓ નીચે મુજબ છે :-

1. મોંઘવારી નિયંત્રણ :- RBI ની પ્રાથમિક હેતુ ૫% મોંઘવારી
 જાળવવાનો છે ૭ તેની \pm ૨% ચોલવવાનો છે. આ જાહેરના
 નાણાકીય નીતિ ફેમવર્ક ફેરવવા મેક્કો ક્યુ છે.

2. આર્થિક વૃદ્ધિ :-

GDP વધારેને પ્રોત્સાહન આપવું ૭ ખાસ
 કરોને નબળો વધારવા સમર્થ.

3. નાણાકીય સ્થિરતા :-

બેંકોમાં સંકુલના પર્યાપ્તતા ૭ સિક્યુરિટી
 અને નાણાકીય સેક્ટરને સ્થિર રાખવા હેતુ.

4. રોકાણ અને વિનિમય દર :-

રોકાણને વધારવા અને
 સ્થિરતા અને વિનિમય દર વાજવું.

★ નાણાકીય નીતિના સાધનો :-

રિઝર્વ બેંક ઓફ ઈન્ડિયા (RBI) તેની નાણાકીય
 નીતિને અમલમાં મૂકવા માટે વલ્યમ અને વનોમ

સાધનોની વિપરીત કરે છે. આ સાધનો આરા RBI નિયંત્રિત, વ્યાજ દરો અને બેંકોની ક્રેડિટ આપવાની સમતોને નિયંત્રિત કરે છે.

1. પ્રત્યક્ષ સાધનો :- આ સાધનો ખેડાના પુરવઠાની સીધું અસર કરે છે અને તેના રૂબાચ આભા અર્થમાં નર નર છે.

સાધન	વર્ણન	વિદેશ્ય	અસર	ઉદાહરણ (૨૦૨૧)
રેપો રેટ	RBI બેંકોને રૂમ ગણાવી લીધે આપે છે તેના નરનો વ્યાજ દર બેંકો તેમની સિક્કાઓ/રેટોન RBI ને ગરવે ચૂકવે તેમને લોન લે છે.	મોંઘાખારી નિયંત્રણ અને વ્યાજ દરોનું નિયંત્રણ	વધારા -> લોન મોંઘી -> મોંઘવારી થશે. થયારા -> લોન સમતો -> ક્રેડિટ વધી પડે વધી.	6.50% (બેંકો/રેપો)
રિપર્સ રેપો રેટ	RBI બેંકો નાસીવી ગણાવી તે છે તેના લક્ષ્યો વ્યાજ દર.	જમનમાં પેસા જાણી લેવા	બેંકોને RBI માં પેસા જમા કરાવી પ્રોત્સાહન નિયંત્રિત કરે છે.	6.25% (વિપરી કરવાં 0.25% અપેક્ષા છે.)
ફેરા રિપર્સ રેપો	બેંકોની તેમની જમા રકમની રકમ RBI માં રોકવામાં જમા રાખવા	બેંકોની ક્રેડિટ આપવાની સમતો ઘટાડવી વધારવી	વધારા -> મોંઘી નાસી આંધા પેસા -> ક્રેડિટ રકમ ઘટાડવી -> વધુ ક્રેડિટ	15.00% 4.50% (રિપર્સ)
અરુચકર સિમ્પિલિટી રેપો	બેંકોની નેર ડિમાન્ડ અને વર્ધન નાસીવી/લક્ષ્યો નો રકમ	બેંકોની સિક્કાવ-ડિટી અને સરકારી ધિરાલોને નિયંત્રણ.	બેંકોને અરુચકર અરુચકામતોમાં સમતો કરાવે	15.00%
સરકારી બોન્ડ્સ ગોલ્ડ વગેરેમાં રાખવા	સરકારી બોન્ડ્સ ગોલ્ડ વગેરેમાં રાખવા	નિયંત્રણ.		
માર્કિટન સ્પેસિંગ કોમિસિટી	બેંકો ઇમ્પ્રુવન્ટમાં સ્પેસિંગ રેટ + 0.25% પર RBI નાસીવી લેવા.	સિક્કાવિટી કરાવેલોમાં મદદ	બેંકોને અંતિમ ઉજાવ આપે.	6.75%

2. परोक्ष साधना :- आ साधना क्रेडिटना पितरद्वारा नियंत्रित करे छी. अने योक्सन सौक्यो तर असर करे छी.

साधन	वर्जन	उद्देश्य	उद्देशवला
ओपन मार्केट ऑपरेशन्स	RBI अरक्षारी जोक्सन पारोद्यो/परोद्यो छी.	असबमा निम्बिडिरो पधारपी धरावपी.	अरोद्यो-परोद्यो अलरभा निम्बिडिरो पद्यो. पयोवा-परोद्यो शोकाय-परोद्यो धरै.
मार्किट रिक्वाय ऑटोरेस	डिपलम तान पर जासपे अम्बानी रम्भ पधारपी.	योक्सन सौम्बरीमा क्रेडिट धरावपी	विपम अम्बरीमा अलम शोय ता मार्किट पधारै.
अरिभ सुम्बेशन	RBI पौम्बो अमाए एलाव अरि छी.	नातिनुं नाभग करायपुं	"कृषि अरोद्यो पधारै तान अमापी"
क्रेडिट रेक्विजिटिग	RBI योक्सन सौम्बो अरि क्रेडिट अर्यादा नम्बो करै.	अनापश्यम सौम्बोमा क्रेडिट धरावपी.	निक्करी करि तान पर अर्यादा

3. अन्य अभावना साधना :-

साधन	वर्जन	उपयोग
निम्बिडिरो अरक्षरमेन्ट डिपोजिटो (LAF)	विपौ + रिपम विपोजुं संयोक्कन	रकिनी निम्बिडिरो नियंत्रोला
रुम विपौ अरिपेशना	रुजापरुए दिपसनी तान.	अध्यम गाजानी निम्बिडिरो
वेरियेभल रेड विपौ	अम ज्यारु एर सारु विपौ	निम्बिडिरो अरिपुला

★ ओनेटरी जोमिसी कनिरो (MPC)

- રુચના :- ગવર્નર (ચેરમન) , ડેપુટી ગવર્નર અને 4 નિરજાતો.
- બેઠકો :- વર્ષમાં 6 વખત , જેમાં નાજાકીય નીતિના કિશોરકાલ પર માહાન વાચ છે.
- અંદાજિત નિર્ણય પ્રક્રિયા :- મોટા ભાગે ઇન્ફ્લેશન રાપોર્ટિંગ પર આધારિત , જેમાં આર્થિક ડેટા (GDP , CPI , IFLP) વિશ્લેષણ કરવામાં આવે છે.
- સ્વચ્છરક્ત :- રવડ સુધમાં 3 MPC ની બેઠકમાં મોંઘવારો અને વેલિફ અસરો પર ધ્યાન કેન્દ્રિત થયું છે.

★ નાજાકીય નીતિની વિવિધ અસરો :-

નાજાકીય નીતિ એ કેન્દ્રિય બેંક દ્વારા અપનાવવામાં આવતી નીતિ છે. જેમાં પેસાના કુરપલા , બ્યાજદર અને ફેડરિતા તપાસને નિયંત્રિત કરીને અર્થતંત્રને પ્રમાણિત કરવામાં આવે છે. તેની અર્થતંત્ર પરની મુખ્ય અસરો નીચે મુજબ છે.

1. આર્થિક વૃદ્ધિ :-

• વિસ્તારમાદી નીતિ :-

બ્યાજદર ઘટાડીને અને પેસાની કુરપલા વધારીને સેસલા અને અર્થ વધે છે. જેનાથી GDP વધે છે. વાચ છે.

• સંકોચનકારી નીતિ :-

બ્યાજદર વધારીને અર્થ અને સેસલા ઘટાડે છે. જે વૃદ્ધિને ઘટાડી નાકો શકે છે.

2. કુગાપી :-

નાયા બ્યાજદરની માંગ વધે છે, જેનાથી કુગાપી વધી શકે છે.

- શીંચા વ્યાજદરની માંગ ઘટે છે, જે કુશાલને નિયંત્રણ લાગે છે.

3. ખેતીજારી :

- વિસ્તરણકારી નીતિની વ્યવસ્થાથી વધુ શિક્ષણ કરે છે, જેનાથી નોકરીઓ વધી છે અને ખેતીજારી ઘટે છે.
- સંકોચનકારી નીતિની શીંચા ઘટે છે, જે ખેતીજારી વધારી શકે છે.

4. વિનિમયદર :

- શીંચા વ્યાજદરની વિક્ષેપ શક્તિ આકર્ષણ છે, જેનાથી રૂપિયા મજબૂત થાય છે.
- નીચા વ્યાજદરની શક્તિ અસર વધી છે, જે રૂપિયાની ગણતરી નાશ કરે છે.

5. રોકાણ અને ખર્ચ :

- નીચા વ્યાજદરની મોટી અસર થાય છે, જે રોકાણને પ્રોત્સાહન આપે છે.
- શીંચા વ્યાજદરની અસર વધી છે, તેથી રોકાણ ઘટે છે.

6. લોડિંગ અને નાણાકીય સ્થિતિ :

- CRR, SLR જેવા સાધનોની ભંડોળો લિમિટ્સ નિયંત્રિત થાય છે.
- અતિ વિસ્તરણની નાણાકીય અસ્થિતિ (વેમ કે ખર્ચ) વધી શકે છે.

* નાણાકીય નીતિની સામાન્ય લાંબી ગુણવત્તાઓ :

- નાણાકીય નીતિ (RBI અને રેપો રેટ, CRR વગેરેના કિસ્સા)

સાધા રીતે બેંકોની વ્યસર કરે છે. તરૂં તોની વ્યસર સામાન્ય દાંડોના સંજ્ઞા યુવનમાં પણ પડે છે.

વ્યસરનું સ્ત્રોત	પિસારલગ્નકારી નીતિ	સંબંધિતકારી નીતિ
હાનિ અને દખા	ફોલોવર હાનિ અસ્તી-દખા	દખા પદો -> બંધી પદો
બચત અને FDI	બચત ખાતા / FDI પર બ્યાજ ઘટે -> બચતનું બચતર અધિક	FDI પર બ્યાજ પદો -> વધુક નાગરિકોની કાપણી
વ્યર્થ અને ખરીદો	સમગ્રી હાનિ -> જરૂર, ધર, મળિત કમની ખરીદો પદો	મોંઘી હાનિ -> વ્યર્થ ઘટે, વ્યર્થ નવરો
નમિત્રી અને વ્યાજ	વ્યવસાય લ્હો -> નમિત્રીઓ પદો, નગર પધારો	મોંઘી -> કરલો, નગર ફોલ
કુલાપી અને મિત્રા	વસતુઓ મોંઘી -> દાખ - શાહમાય ના ભાવ પદો	મિત્રા ઘટે -> બંધીઓ સર્વાત
સંવેજનર/વ્યવ્યુચન ફેંડ	સંવેજી પદો -> બંધર હુલો	સમિતો ઘટે -> બંધર ઘટે.

★ નાગરિકીય નીતિની વેપારોઓ પરની વ્યસરો :

-) નાગરિકીય નીતિ (RBI ના વેપો રેટ, CRR, SLD) અને માર્કેટ વ્યવસ્થાન વગેરે) વેપારોઓની સ્થીક, કુમીડિટી, કોમ્પેક્સ, વાઈ અને ડેવિપોલિટક માર્કેટમાં સાધા - તરૂંસ રીતે વ્યસર હવે છે. વ્યસરો પિસારલગ્નકારી અને સંબંધિતકારી નીતિ પર વ્યાધાલિત છે.

વ્યસરનું સ્ત્રોત	પિસારલગ્નકારી નીતિ	સંબંધિતકારી નીતિ
સ્વૈક માર્કેટ	હાનિ સમગ્રી - કોમ્પેક્સ બંધી પદો -> યુત માર્કેટ	હાનિ મોંઘી -> વ્યર્થ ઘટે -> બંધ માર્કેટ (વૈભી વિતિયો પદો)
કોમીડિટી (ગોલ્ડ/સુવર)	નાયા રેટ -> ગોલ્ડમાં સમિતો પદો; ફેંડ માંગ પદો	ભીંયા રેટ -> ગોલ્ડ ઘટે; ફેંડ માંગ ઘટે.

કૌરૂકસ	રૂપિયો નબળો → એક્સપોર્ટની	રૂપિયો મજબૂત → ઇમ્પોર્ટની
	ની કિંમતો ; ઇમ્પોર્ટની વધુ	કિંમતો ; એક્સપોર્ટની વધુ
જોડ / ડિ. માર્કેટ	જોડ બોલ ધરે → જોડ	બોલ વધે → જોડ કિંમતો
	કિંમતો વધે.	ધરે
પૌલિટિસિટી	ઓછી અનિશ્ચિતતા →	ઊંચી અનિશ્ચિતતા →
	જો પૌલિટિસિટી	ઘટે પૌલિટિસિટી

★ નાણાકીય નીતિની આયાત અને નિષ્કાસનો પરની અસરો :-

→ નાણાકીય નીતિ મુખ્યત્વે વિનિમય દર ૨ વ્યાજદર અને અર્થતંત્રની માંગને પ્રભાવિત કરીને આયાત અને નિષ્કાસ પર અસર કરે છે. તેની અસર વિસ્તારભારી અને સંકોચકારી નીતિ પર આધારિત છે. નીચી વિગતવાર સમપાત્રું છે :-

1. વિનિમય દર પર અસર (ત્રીપક્ષ અસર) :-

• વિસ્તારભારી નીતિ (નીચા ૨ વ્યાજદર) :-

- વિદેશી મૂલ્યો બમણા થઈ જાય છે, જેનાથી આનુભવિક વસ્તુ નબળી થઈ જાય છે.
- નિષ્કાસકારી માટે :- નિષ્કાસ સમતી પાપ છે, ૨ વિદેશી બમણાં અર્થમાં વધે છે → નિષ્કાસ વધે ૨ નબળી વધે
- આયાતકારી માટે :- આયાત સમતી પાપ છે, ૨ નબળાં ધરે, માંગિશી ન વધે અથવા આયાત વધે.

2. માંગ અને ફુગાવો પર અસર (પરોક્ષ અસર) :-

• વિસ્તારભારી નીતિ :-

અર્થતંત્રમાં માંગ વધી જાય છે, જેનાથી ક્યાંતક વસ્તુઓની માંગ વધી જાય છે -> આપાત વધી જાય છે (જે ક્યાંતક પુરવઠા અરૂંદાથી થાય છે). પરંતુ કુગાપી વધી જાય તે નિમજ્જમરીના અર્થ વધી.

• સંવેચનમરી નીતિ:

માંગ વધી જાય છે -> આપાત વધી કુગાપી નિમજ્જમરીમાં થાય તે નિમજ્જમરીની સ્થિતિ ઠીકતઠી માલ મળી.

3. ક્રેડિટ અને સેવિંગ પર અસર :

- નવા બાજદારથી લીન સરકારી વાવ જાય છે - નિહાસકારી અને આપાતકારી અને વ્યવસાય વિસ્તારી શકે, પરંતુ વિનિમય દરની અસર વધુ પ્રબલ થાય છે.
- જોવા બાજદારથી ક્રેડિટ મોટું વાવ જાય છે -> વ્યવસાયીના વિસ્તારમાં અધ્યાત્મ છે જે આપાત નિમજ્જમરી અસર કરે.